

Årsrapport 2022

Sendt til Kunnskapsdepartementet 15.03.2023

Innhold

I	Leders beretning	3
II	Introduksjon til virksomheten og hovedtall	6
III	Årets aktiviteter og resultater	8
IV	Styring og kontroll i virksomheten	22
V	Vurdering av framtidssikter	26
VI	Årsregnskap	28
VII	Vedlegg	29

I Leders beretning

22. juli-senteret har gjennomført et svært produktivt og aktivt år for minne- og lærings-senteret. I 2022 har vi endelig kunnet gjennomføre tilnærmet normal drift etter nesten to år med pandemi. Samlet sett har 22. juli-senteret overordnet hatt tilfredsstillende måloppnåelse og ressursbruk utfra rammene som er gitt av Kunnskapsdepartementet.

Sammen med våre gode samarbeidspartnere, særlig Nasjonal støttegruppe etter 22. juli (Støttegruppen), AUF og Utøya AS har 22. juli-senteret forsøkt å nå målene i tildelingsbrevet, og har etter egen oppfatning nådd både skoleverket og allmennheten med minne og kunnskap om 22. juli. Senteret opplever at vi har en tett og god dialog med Støttegruppen og AUF. I året som gikk har vi avholdt 11-års markering etter 22. juli og deltatt på åpningen av det nasjonale minnestedet på Utøyakaia. Samarbeidet vil intensiveres i det kommende året i forbindelse med byggestart for permanent senter.

I tillegg har senteret produsert flere bidrag i prosjektet *Historier om de vi mistet*, vitnefilmer og samarbeid om undervisningsopplegg hvor berørte bidrar med sine personlige fortellinger. Vitnene er svært viktige bidragsytere for 22. juli-senteret og dette samarbeidet vil videreutvikles i det kommende året. Senteret har et eget minnerom som har vært tilgjengelig for etterlatte og berørte både i ordinær åpningstid og utenom åpningstiden ved behov.

I 2022 har våre viktigste prioriteringer vært å balansere undervisning og formidling i Teatergata 10, samtidig som vi har avsatt ressurser til byggingen av det permanente senteret som skal etableres i tilknytning til Høyblokken. På slutten av året ble Statsbygg, Skanska, Team Urbis og 22. juli-senteret sammen bedt om å gjennomføre en optimaliseringsprosess for å begrense kostnadene innenfor det vedtatte rom- og funksjonsprogrammet. Arbeidet har vært krevende, men konstruktivt samarbeid har ført til at 22. juli-senteret opplever at resultatet har blitt godt. Arbeidet med optimaliseringsprosessen vil prioriteres i 2023 slik at byggestart kan gjennomføres som planlagt.

I 2022 har 22. juli-senteret etter egen oppfatning vært en synlig formidler av 22. juli og tilgrenset tematikk. Vi har hatt godt besøk, særlig sett i forhold til tilgjengelige ressurser og antall ansatte. Senteret har totalt hatt 22 700 besøkende i året som gikk og av disse er 11 791 elever. I 2021 utgjorde antall elever 18 prosent av det totale besøkstallet, mens i 2022 var andelen elever økt til 52 prosent. Dette er et resultat av en bevisst strategi og prioritering av undervisningsaktiviteter. Prioritering av viktige målgrupper som etterlatte, berørte, elever og lærere vil fortsette i 2023.

10-årsmarkeringen i 2021 satt søkelys på 22. juli, mange vil si med fornyet kraft og stor oppmerksomhet. Ved 22. juli-senteret har vi vært opptatt av å holde samtalen om 22. juli levende også under 11-årsmarkeringen og i årene som kommer. Stadig flere elever har få eller ingen minner om terrorangrepet, og må lære om hva som skjedde. Våre undervisningsopplegg har derfor fokus på å formidle realhistorien til generasjoner som ikke har egne minner om terrorangrepet i 2011. Det er også viktig for senteret å belyse

tilgrensende tematikk og høyreekstremisme i Norge. I 2022 åpnet 10. august-stiftelsen et minne- og læringscenter og senteret har siden 2019 samarbeidet godt med stiftelsen og Al-Noor moskeen om dette viktige arbeidet.

Vår formidling og våre undervisningsopplegg aktualiserer også tematikk som demokratilæring, rasisme, konspirasjonsteorier, ekstremisme og radikaliserings. Den langsiktige effekten for endring i holdning og kunnskap er vanskelig å måle, men 22. juli-senteret har økt fokus på dette. I 2022 lanserte senteret nye nettsider og vi har fått flere digitale brukere. I utstillingen *Samtalen om 22. juli* kan besøkende velge å fordype seg i bilder, video og tekster i våre fordypingsstasjoner. Digitale tilbud gir oss dermed mulighet til å måle og analysere noen tendenser i publikums valg av tematikk. I 2022 var *Demokrati, Utøya og Ungdomsengasjement* de temaene som flest har oppsøkt i fordypningsstasjonene. Dette er en endring fra både 2020 og 2021, da tematikken *Terroristen og Utøya* har vært blant de oftest valgte tema for fordypning. Artikkelen som omhandler radikaliserings og grunner til ekstremisme, er sammen med spørsmål om tilregnelighet og beredskap de mest leste. Disse resultatene er interessante og kan ha sammenheng med det offentlige ordskiftet, men også våre valg av faglige og strategiske satsningsområder. I 2023 vil senteret fortsette å jobbe med effektmål.

En utfordring for oss har vært en overvekt av besøkende fra østlandsområdet. En viktig satsning for å nå bredere ut nasjonalt har vært å etablere samarbeid om lærerkurs og undervisning med freds- og menneskerettighetscentrene, universiteter med lærerutdanning, biblioteker og andre regionale utdannings- og formidlingscentre. Arbeidet vil intensiveres i 2023. Et samarbeid med Støttegruppen om vitnefortellinger er sentralt for å lykkes med å nå ut nasjonalt i årene som kommer.

I 2022 har vi åpnet vår tredje utstilling i Teatergata10, den temporære kunstutstillingen *Scar*. Hovedmålet for vår utstillingsproduksjon er å bidra til samtalen om 22. juli og å tilegne oss erfaring og kunnskap om utstillingsarbeid som en forberedelse til det viktige arbeidet i permanent senter. Målene for årets prosjekt *Scar* var å vise en fotoserie som tematiserer terrorangrepet i regjeringskvartalet og på Utøya med fokus på usynlige spor, å bidra til å holde samtalen om 22. juli levende, å forsterke læringsaksen regjeringskvartalet-Utøya, bidra til refleksjon om de to åstedene og å nå ut til et nytt publikum. Evalueringsrapporten viser at vi i stor grad nådde målene og at effekten av å prioritere slike prosjekter er god.

I 2022 gjennomførte senteret en landsdekkende skolekonkurranse hvor vinnerbidraget vises i utstillingen. Dette har involvert en rekke elever og lærere og elevarbeidene har styrket vår formidling. I tillegg har vi profesjonalisert vårt samlingsarbeid som gir kunnskap om gjenstander, arkiv og annet materiale som er viktige bidrag til å formidle årsaker til og konsekvensene av terrorangrepet. 22. juli-senteret vil derfor fortsette å produsere temporære utstillinger med ulike tematiske vinklinger også i 2023.

22. juli-senteret har også en viktig rolle i å bidra til å motvirke trusler mot demokratiet. I februar 2022 ble Ukraina invadert av Russland – en situasjon som har preget Europa og verden. 25. juni opplevde vi et nytt voldelig angrep hvor den antatte gjerningsmannen

drepte to personer og hvor 220 personer regnes som direkte rammet. Rettsaken er ennå ikke gjennomført, men flere personer er siktet for terrorhandling og medvirkning til terrorhandling.

Det har også vært flere høyreekstreme angrep i utlandet som dessverre har vært inspirert av terrorangrepet 22. juli, blant annet angrepet i Buffalo i USA. De siste årene har vist oss hvordan kunnskapsforakt og konspirasjonsteorier, rasisme, mistillit og hat kan sette grupper opp mot hverandre og utfordre fellesskapet, nasjonalt og globalt. Terrorisme er en global utfordring og 22. juli-senteret vil derfor prioritere internasjonalt samarbeid slik at vi kan utvide kunnskapsgrunnlaget til et nytt permanent senter.

De menneskelige kostnadene av terror er grusomme uansett hvilke motiver eller ideologier som ligger bak. Vi ønsker at alle som besøker oss – skoleelever og andre, fortsetter å huske hva de menneskelige kostnadene av konspirasjonsteorier, vold og terror er. De er mange som savner noen, som lever med fysiske og psykiske sår hver eneste dag på grunn av terrorangrepet de har vært utsatt for. Med tiden som går er det avgjørende å minne hverandre på dette. De menneskelige kostnadene er et av de aller viktigste perspektivene vi skal fortsette å fokusere på i samtalen om 22. juli.

Med vennlig hilsen

Lena Fahre

Direktør

II Introduksjon til virksomheten og hovedtall

22. juli-senteret (22JS) ble etablert av Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) i 2015, fire år etter terrorangrepet i 2011. Fra 1. juli 2019 ble 22. juli-senteret underlagt Kunnskapsdepartementet (KD). I 2020 flyttet 22. juli-senteret inn i midlertidige lokaler i Teatergata 10.

22. juli-senteret er et nasjonalt minne- og læringscenter som skal formidle kunnskap om terrorangrepet i regjeringskvartalet og på Utøya 22. juli 2011. Gjennom undervisning, utstillinger og dokumentasjon skal 22. juli-senteret bidra til en historiebevisst forvaltning av minnet om terrorangrepet for skoleverket og allmennheten. Senteret skal tilrettelegge for diskusjon og refleksjon om 22. juli 2011 og beslektet tematikk i lys av historiske og samtidige, nasjonale og globale spørsmål.

22. juli-senteret har fire overordnede mål:

- Elever, lærere og lærerstudenter lærer om og reflekterer over terrorangrepet 22. juli 2011 og tilgrensende tematikk
- 22. juli-senterets læringsressurser er tilgjengelige for befolkningen i hele landet.
- 22. juli-senteret dokumenterer, bevarer og formidler relevante perspektiver og gjenstander knyttet til terrorangrepet 22. juli 2011
- 22. juli-senteret skal arbeide for at permanent senter utformes slik at det blir et godt nasjonalt minne- og læringscenter for besøkende

22. juli-senteret er lokalisert i Teatergata 10 i Oslo. Lokalene er midlertidige, og senteret skal flytte inn i Høyblokken i regjeringskvartalet når den er ferdig renoveret.

Iht. offisiell statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB) har 22. juli-senteret hatt følgende antall ansatte i de årene senteret har vært selvstendig virksomhet:

Tabell 1: Antall ansatte ved 22. juli-senteret 2019-2022

	Antall ansatte			
	2019	2020	2021	2022
22. juli-senteret	7	15	17	22

(Kilde: SSB: 12623: Ansatte i staten, etter enhet.)

SSBs tall viser en økning i bemanningen fra 22. juli-senteret ble egen virksomhet i 2019. Den offisielle statistikken er litt misvisende, da 22. juli-senteret har en stillingsstruktur som avviker fra ordinære statlige virksomheter. Vi har en stab med ansatte i ordinære stillinger, i tillegg har vi mindre deltidsstillinger og tilkallingsvikariatier for å bemanne

utstillingen. I denne statistikken fra SSB er både de ordinære stillingene og de mindre deltidsstillingene inkludert.¹

Tabell 2: Antall avtalte årsverk ved 22. juli-senteret 2019-2022

	Avtalte årsverk			
	2019	2020	2021	2022
22. juli-senteret	5	11	13	15

(Kilde: SSB: 12623: Ansatte i staten, etter enhet)

Denne statistikken gir et mer dekkende inntrykk av bemanningen. Tilkallingsvikarene er ikke inkludert. I 2022 hadde senteret 13 årsverk i ordinære stillinger, samt ett årsverk på innlån og ett på utlån. Senteret hadde totalt 1,35 årsverk for utstillingsverter i deltidsstillinger. Tilkallingsvikarer tar vakter i utstillingen ved behov, samt i høysesong. Totalt hadde 22. juli-senteret 32 ansatte i 2022, av dem syv ansatte i delstilling som utstillingsverter, åtte tilkallingsvikarer og to ansatte i ulønnet permisjon.

Det er ikke utarbeidet et eget organisasjonskart for 22. juli-senteret. Virksomheten er liten, med kun én leder.

Samlet tildeling og fullmakter til 22. juli-senteret var i 2022 på 31.053.000, - på kap. post 025101 og 025145.

Utnyttelsesgraden av tildelingen: 89%

Driftsutgifter: 27.602.090, -

Lønnsandel av driftsutgifter, post 01: 54%

Lønnskostnad per årsverk: 628.819, -

---

¹ Tallene for 2019 er usikre: De ansatte ble overført fra Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) 01.07.2019, men alle årsverk i tidligere virksomhet ble ikke overført. Noe av veksten i bemanningen skyldes nødvendig styrking av driftsfunksjoner i ettertid, i og med at disse ikke ble overført.

III Årets aktiviteter og resultater

3.1 Samlet vurdering av resultater, måloppnåelse og tidsbruk

I 2022 har vi etter vår vurdering nådd målene som er satt for virksomheten. Vi bruker mye av våre samlede ressurser på undervisning av elever, lærere og lærerstudenter. Undervisningen prioriteres høyt, og vil ha forrang dersom vi må prioritere mellom undervisning og andre sentrale aktiviteter. Undervisningsaktivitetene begrenses av at vi kun har ett undervisningslokale, og at utstillingen ikke tillater mange klasser i senteret samtidig. I 2022 hadde vi stor pågang av skoler som vi må avvise av kapasitetshensyn. Vi har dermed valgt å også rapportere hvor mange elever vi måtte avvise i 2022.

Vi er fornøyde med å ha nådd de målene som er satt for undervisningsaktivitetene. Men hva slags effekt har undervisningen vi gir elevene? Hva slags effekt har våre lærerkurs og kursene for lærerstudenter når det gjelder å gjøre lærere og fremtidige lærere bedre i stand til å undervise i krevende problemstillinger?

Å måle effekt av undervisning er vanskelig. Senteret har begynt arbeidet med å evaluere undervisningsaktivitetene, og etter pilotering vil senteret utvikle systematiske rutiner for evaluering. Målet er å få tilbakemeldinger på undervisningsoppleggene og undervisningen vi gir. Det nye bookingsystemet gir bedre tekniske løsninger for dette. I tillegg skal vi utvikle verktøy for å måle i hvilken grad lærere opplever at de har blitt tryggere og fått innspill til undervisning og undervisningsopplegg etter å ha vært på kurs, og om de har tatt i bruk noe av det de har lært. Arbeidet er i startfasen og videreutvikles i 2023.

Besøkstallene i Teatergata 10 er lavere enn de var i Høyblokken. Senteret ligger mer avsides til, kanskje er det mindre attraktivt å besøke utstillingen når den er lokalisert utenfor regjeringskvartalet, og når våre nåværende lokaler ikke har autentiske spor etter terrorangrepet. Vi får en del tilbakemeldinger om at publikum har trodd at vi er stengt så lenge Høyblokken er under renovering. I tillegg har lokalene til tider vært mindre synlige og tilgjengelige på grunn av omfattende arbeid på selve bygget, med stillaser, presenninger og et mer utilgjengelig inngangsparti i perioder.

Arbeidet med permanent senter startet opp for fullt i 2022, men intensiveres ytterligere i 2023. Dette arbeidet vil være senterets hovedfokus fremover mot gjenåpning i Høyblokken, samtidig som driften skal opprettholdes i Teatergata.

Tett dialog og samarbeid med Støttegruppen og AUF er en forutsetning for 22. juli-senterets arbeid. Kontakten har vært viktig også i 2022, i tilknytning til åpning av midlertidig utstilling, lansering av nettsider, og øvrige prosjekter. Ikke minst har 22. juli-senteret gjennom Kunnskapsdepartementets oppdragsbrev til Statsbygg fått et dedikert ansvar for involvering av Støttegruppen, AUF og andre relevante aktører.

Utøya AS er en viktig samarbeidspartner for 22. juli-senteret, og har vært en sentral partner og støttespiller siden før senteret formelt ble etablert. Også i 2022 har vi hatt

utbredt kontakt, særlig i forbindelse med samlingene i demokrati-læring/demokrati-verksted på Utøya, og samarbeid om lærer- og lærerstudentkurs. I arbeidet med filmprosjektet Historier om de vi mistet er vårt tette samarbeid med Utøya AS avgjørende. Vi er ulike organisasjoner når det gjelder mandat og organisering, men har mange felles utfordringer og muligheter når det kommer til innhold i, og organisering og gjennomføring av, våre ulike læringstilbud tilknyttet 22. juli. Vi har derfor en gjensidig ambisjon om å styrke samarbeidet og erfaringsutvekslingen rundt disse.

Her følger en beskrivelse av aktiviteten og resultatene knyttet til målene slik de er satt for virksomheten gjennom tildelingsbrevet.

3.2 Mål: Elever, lærere og lærerstudenter lærer om og reflekterer over terrorangrepet 22. juli og tilgrensende tematikk

Senterets undervisningsaktiviteter er avgjørende for å kunne nå målene som er satt. Siden opprettelsen av 22. juli-senteret som selvstendig virksomhet, har senteret satset systematisk på å videreutvikle våre undervisningstilbud for elever, lærere og lærerstudenter, selv om pandemien satt en stopper for mye av de planlagt aktivitetene.

Tabell nr. 3: Antall besøk per år etter type besøk, 2019-2022

Besøk	2022	2021	2020	2019
Elever	11 791	2 832	801	9 636
Øvrige	10 909	12 711	3 035	31 432
Totalt besøk	22 700	15 543	3 836	41 068
Andel elever	51,9%	18,2%	20,9%	23,5%

Tabellen viser antall besøk i senteret for elever og øvrig besøkende mellom 2019 (som var siste år i Høyblokken) og 2022. På grunn av pandemien var antall besøk unormalt lavt i 2020 og 2021. I 2022 hadde 22. juli-senteret flere elever i Teatergata enn i Høyblokken i 2019, til tross for at mange klasser måtte avvises av kapasitetshensyn. I 2019 utgjorde elevene 23,5 prosent av det totale antall besøkende ved senteret, i 2022 var andelen elever økt til 51,9 prosent. Vi har med andre ord en betydelig endring i besøkstallet, hvor elevene nå utgjør flertallet av de som besøker oss.

Undervisningsaktiviteten

I januar 2022 hadde senteret stengt på grunn av pandemien. I denne perioden gjennomførte vi digital undervisning og nådde nesten 500 elever. Dette inkluderer gjennomføring av vitnesamtaler som nådde 205 elever og lærere, noe som er en del av undervisningsopplegget *Min historie*.

I 2022 har senteret hatt tilnærmet normal drift og etterspørselen etter undervisning har økt kraftig. Fra midten av februar frem til nyttår har 22. juli-senteret tatt imot 11 100 elever og lærere, som enten har fått undervisning eller som har fått en avtalt introduksjon og sett utstillingen uten å ha fått ordinær undervisning.

Det ble avvist til sammen 13 297 elever og lærere som har ønsket å få undervisning ved senteret. Dette skyldes begrenset kapasitet, ved at senteret kun har ett undervisningsrom og at brannforskriften begrenset antall samtidig besøkende. De fikk enten ikke plass eller fikk besøke utstillingen uten undervisningsopplegg. De elevene som ønsket å besøke utstillingen uten undervisning er inkludert i de 11 100 elevene og lærerne nevnt ovenfor. Se vedlegg for data om elevene som ble avvist. I slutten av 2022 begynte 22. juli-senteret å utarbeidede et pedagogisk opplegg for klasser som kun besøker utstillingen og ikke får undervisning. Dette lanseres våren 2023.

Geografisk representasjon

22. juli-senteret skal gi tilbud til elever fra hele landet. Tabellen viser hvor elevene som har fått undervisning kommer fra.

Tabell 4: Antall klasser etter geografisk tilhørighet, 2021-2022

Tilhørighet	2022	2021
Oslo	139	43
Viken	104	18
Innlandet	15	4
Rogaland	17	1
Vestland	15	3
Agder	32	4
Møre og Romsdal	12	2
Vestfold og Telemark	16	1
Trøndelag	16	1
Nordland	11	-
Troms og Finnmark	13	-
Øvrige grupper 2	140	16
Europa	18	-
Nord-Amerika	39	-
Norden	21	-
Totalt	608	93

Tabellen viser antall skoleklasser etter tilhørighet som har fått fysisk undervisning i 2022, sammenliknet med året før. Undervisningsaktiviteten har økt kraftig etter pandemien, og de fleste klassene kommer fremdeles fra østlandsområdet.

Det er en utfordring å tilby undervisning nasjonalt. 22. juli-senteret har ingen reise-tilskuddsordning som skoler kan benytte, slik blant annet Stortinget tilbyr. Reise-kostnader og avstand kan forklare noe av forskjellen i hvilke elever som får fysisk undervisning hos oss. Fra 2023 benyttes det nye bookingsystemet til å øremerke tid til elevgrupper utenfor østlandsområdet. I tillegg vil 22. juli-senteret fortsette å videre-utvikle gode nettbaserte undervisningsressurser som er tilgjengelig for bruk, også uavhengig av et besøk ved senteret.

Tabell 5: Antall grupper i digital undervisning

	Grupper	Antall elever/lærere/ lærerstudenter
Digital undervisning	18	485

Tabellen viser antall grupper og totalt antall elever, lærere og studenter som har fått digital undervisning av 22. juli-senteret i 2022. Disse tallene viser særskilt hvordan 22.

²Kategorien «øvrige grupper» innebærer konfirmantgrupper, politiske og frivillige organisasjoner, internasjonale studenter etc. som ikke har en kjent geografisk tilhørighet, eller som består av personer fra ulike steder nasjonalt eller internasjonalt.

juli-senteret tilrettela i periode med nasjonale og lokale smittevernsrestriksjoner for å drifte undervisning etter virksomhetens mandat.

Tabell 6: Antall undervisningsopplegg etter utdanningsinstitusjon, 2019-2022

Utdanningsinstitusjon	2022	2021	2020	2019
Ungdomsskole	173	62	21	170
Videregående opplæring	84	24	6	190
Universitet/høyskole	15	11	4	43
Folkehøyskole	3	1	0	14
Lærere/lærerstudenter	17	-	-	-
Øvrige ³	275	125	37	532
Totalt	567	223	68	949

Tabellen viser antall gjennomførte undervisningsopplegg hos 22. juli-senteret etter utdanningsinstitusjon per år. Andelen undervisning til elever i ungdomsskolen øker, særlig på bekostning av undervisning til elever i videregående opplæring. Senteret ga mer undervisning til studenter ved universitet og høyskoler enn de to foregående årene. Dette er resultatet av en strategisk prioritering, hvor 22. juli-senteret har ønsket å nå flere elever indirekte ved å satse systematisk på kurs for lærere og lærerstudenter.

Nasjonal rekkevidde gjennom lærer- og lærerstudentkurs

22. juli-senterets målrettede satsing på lærer- og lærerstudentkurs og utvikling av ny nettside, er de viktigste tiltakene for å nå ut til hele landet. Disse virkemidlene ble betydelig styrket i 2022. 22. juli-senteret gjennomførte 20 lærer- og lærerstudentkurs for nærmere 500 lærere og lærerstudenter i senteret og på Utøya. Senteret har lansert ny nettside med undervisningsressurser til bruk i skolen. På nettsiden finnes blant annet filmer, fordypningstekster, digital tidslinje og undervisningsopplegg.

Lærer- og lærerstudentkurset blir stadig videreutviklet og forbedret, og senteret inngår nå i faste avtaler med flere universiteter og høyskoler om årlig kursing av deres lærerstudenter. Vi har også videreført og begynt formaliseringen av årlige todagers lærer- og lærerstudentkurs i 22. juli-senteret og på Utøya i samarbeid med Det Europeiske Wergelandsenteret og Utøya AS. Kursene har fått svært gode tilbakemeldinger. Her er noen av tilbakemeldingene etter lærerstudentkurs i 2022:

«Aldri har jeg fått et større utbytte noensinne av både undervisning og samtale med medstudenter. Jeg ankom Oslo som en umotivert lærerstudent og drar mer motivert enn aldri før.»

«... Underviserne har i to dager gitt oss konkret tips, bidratt til en prosess knyttet til forståelse. Min oppfatning før jeg reiste var knyttet til erindring og følelser. Jeg forlater med en større anelse av forståelse.»

«En uvurderlig opplevelse som vil være gull verdt for egen fremtid lærerpraksis.»

³ Kategorien «Øvrige» rommer alt fra internasjonale grupper til fagforeninger og NGOer.

Skolekonkurransen 2022: 22. juli og rasisme

Temaet for konkurransen var 22. juli og rasisme, og elever i ungdomsskole og videregående skole ble invitert til å lage bidrag. Totalt mottok senteret 37 bidrag fra skoler i Viken, Oslo, Rogaland og Møre og Romsdal. Den nye nettsiden gjør informasjonen mer oversiktlig for de skolene som vurderer å delta.

Konkurransen nådde skoler i færre fylker enn året før, og senteret vil promotere konkurransen for 2023 bedre og lage systemer som kan øke deltakelsen. Det er innført påmelding for skolekonkurransen slik at skolene kan følges opp og veiledes. Dessuten er informasjonen om skolekonkurransen mer tilgjengelig og oversiktlig gjennom den nye nettsiden. Vinneren av skolekonkurransen 2022 var Lambertseter videregående skole, og deres bidrag ble utstilt i senteret fra januar 2023.

Forskning på 22. juli-senterets skolekonkurranse

Konkurransbidragene fra skolekonkurransen *Aldri mer 22. juli?* utgjør et interessant datamateriale. Mange har vist interesse for bidragene som kilder til status i undervisningen om 22. juli og barn og unges minner, refleksjoner og kunnskap om terrorangrepet. Forskningsprosjektet om skolekonkurransen 2021 er et samarbeidsprosjekt mellom 22. juli-senteret, MF vitenskapelige høyskole og Universitetet i Bergen. Formålet med prosjektet er både å få kunnskap om hvilke historier elevene knyttet til 22. juli og hvordan de oppfatter terrorhandlingen, men samtidig også gi innsikt i lærernes arbeid med prosjektene knyttet til konkurransen.

I 2022 har Trine Anker (MF) og involverte i prosjektet ved 22. juli-senteret intervjuet lærere fra hele landet som sendte inn bidrag til konkurransen. Forskning på bidrag og prosessene rundt innsending, gir viktig innsikt i hvordan undervisning om 22. juli foregår nasjonalt. Dette kan brukes som grunnlag for å forbedre egne ressurser og arbeidsmetoder opp mot landets skoler. I 2023 har vi videreført forskningsprosjektet, og skolekonkurransen for 2022 er nå inkludert i forskningsprosjektet.

Vurderinger av undervisningsaktiviteten

Etter pandemien har etterspørselen etter undervisning økt, og antallet elever som kan få undervisning er begrenset i våre nåværende lokaler. Vi ser dermed at vi, i tillegg til den ordinære undervisningen i våre lokaler, bør satse på å nå elevene indirekte ved å dyktiggjøre lærere og lærerstudenter i å undervise om 22. juli og annen krevende tilgrensende tematikk. Vi ønsker dermed å satse mer systematisk på å nå lærere og lærerstudenter ved å etablere flere kurs for disse målgruppene. Selv om vi kan arrangere noen kurs i Oslo, er det lettere å nå mange deltakere om våre undervisere reiser til utdanningsinstitusjonene og i regionene. Kursene har generelt høy oppslutning og får gode tilbakemeldinger. utfordringen er å få nok ressurser til økt kurs- og reisevirksomhet, i tillegg til å opprettholde undervisning i våre lokaler.

Vi er et nasjonalt minne- og læringscenter, og ønsker dermed å nå elever og lærere i hele landet. Fremdeles kommer hoveddelen av elever og lærere som mottar undervisning fra oss fra det sentrale østlandsområdet. Vi har som nevnt endret booking-systemet slik at vi kan holde av noe undervisningstid til skoler med lengre reiseavstand, og vi vil fortsatt satse på å videreutvikle vårt digitale tilbud. Også videreutvikling av det digitale tilbudet er ressurskrevende ved siden av den ordinære virksomheten.

I tillegg til å opprettholde vår ordinære undervisning, holde flere lærerkurs og kurs for lærerstudenter og å utvikle vårt digitale tilbud, er 22. juli-senteret nå godt i gang med byggingen av permanent senter. Det betyr at det også må prioriteres undervisningsressurser inn mot arbeidet med permanent senter. Nå legges grunnlaget for å få gode, hensiktsmessige undervisningslokaler i det nye senteret. Utformingen av lokalene, utstillingene og aktivitetene som skal foregå i senteret skal understøtte den undervisningen senteret skal gi, både ved innflytting og i et lengre perspektiv. Dermed blir det viktig å tilføre pedagogiske ressurser i planleggingsarbeidet og med kun fem undervisningsstillinger, er det krevende å fordele ressurser til dette arbeidet. 22. juli-senteret vil derfor prioritere å ansette flere undervisere i tiden fremover.

3.3 Mål: 22. juli-senterets læringsressurser er tilgjengelige for befolkningen i hele landet

Nettsidene er et sentralt virkemiddel for å kunne nå ut til befolkningen nasjonalt. Derfor har 22. juli-senteret satset på å utvikle nye nettsider med bedre funksjonalitet enn før.

Utvikling og lansering av nye nettsider

Målet var å skape et innholdsrikt, oversiktlig og innbydende nettsted. Det har siden starten av prosjektet vært stort fokus på universell utforming og skalerbarhet. En ny bookingløsning var også høyt prioritert. De nye nettsidene ble lansert i november 2022. Det er planlagt ytterligere videreutvikling av nettsiden i 2023.⁴

Til nettsiden ble det laget en ny, digital tidslinje, basert på tidslinjen i utstillingen, men med betydelige tillegg. Tidslinjen inneholder bilder, sitater, videoer og lenker til fordypningsstekster, i tillegg til tidsmarkørene som formidler hva som skjer. Den er en sentral læringsressurs for både elever og andre interesserte, og kommer i både engelsk og norsk versjon.

22. juli-senteret har også produsert nye filmer til undervisningssidene, introduksjoner med mer. Det øvrige innholdet er i stor grad ressurser senteret har produsert de siste årene, presentert og tilgjengeliggjort på en bedre måte. Dette gjelder både fordypningsstekster, undervisningsopplegg, lærerveiledere osv. En viktig satsning har vært å synliggjøre vårt rike materiale av vitnefortellinger, og her har senteret produsert syv nye historier. Flere historier publiseres i 2023.

---

⁴ Overgangen til ny nettside i november innebærer at mye statistikk for 2022 er basert på de gamle nettsidene, og er upresis.

Etter at nettsidene ble ferdigstilt, har 22. juli-senteret videreutviklet innholdet slik at omtrent én firedel av innholdet nå er på nynorsk. I tillegg skal en del av undervisningsmaterialet som lærerne kan laste ned, tilgjengeliggjøres på nynorsk.

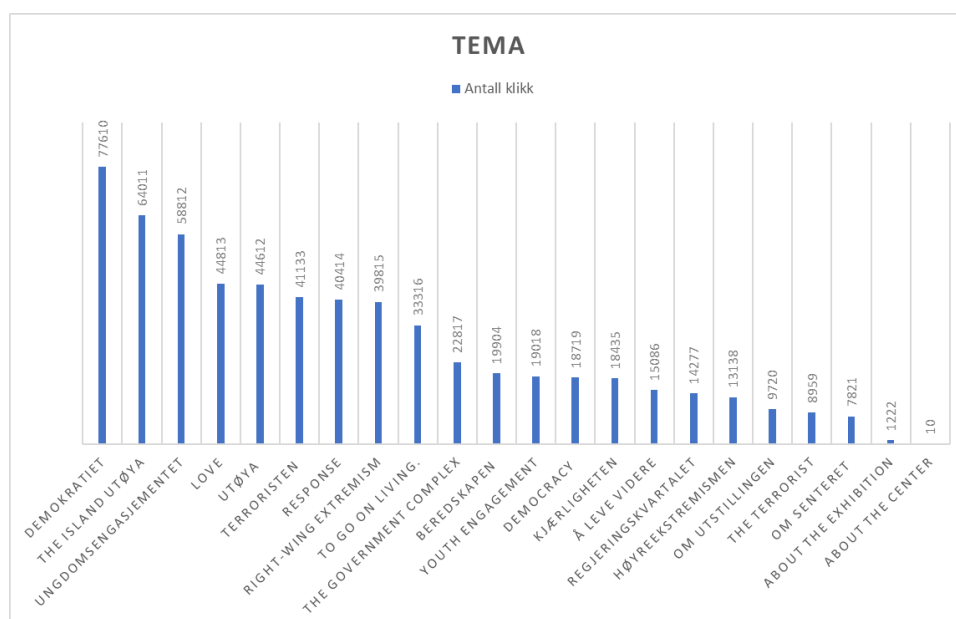
Nye undervisningssider på 22julisenteret.no

Lærere finner enkelt læringsressurser som de kan bruke i eget klasserom. Nettsidene vil også gjøre det enklere for skoler å bestille undervisning, samtidig som senteret kan holde av tid for undervisning for skoler utenfor østlandsområdet. Vi har nå et stort utvalg kvalitetssikrede ressurser som er enklere tilgjengelig og mer brukervennlige enn før. Det er viktig at ressursene på nettsiden i så stor grad som mulig speiler et besøk i 22. juli-senteret ettersom vi er et minne- og læringscenter med et nasjonalt mandat. En oversikt over bruken av de gamle nettsidene, finnes i vedlegg.

3.4 Mål: 22. juli-senteret dokumenterer, bevarer og formidler relevante perspektiver og gjenstander knyttet til terrorangrepet 22. juli 2011

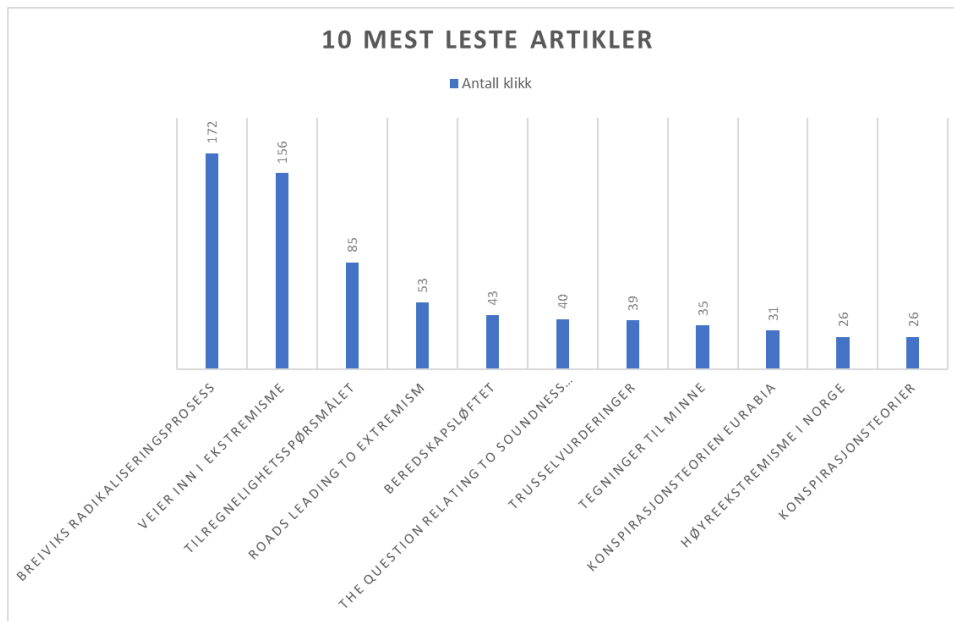
Et godt dokumentasjonsarbeid er viktig for å kunne fungere som et nasjonalt minne- og læringscenter. Mye av vårt materiale er derfor tilgjengelig både på nettsidene og i utstillingen. I utstillingen *Samtalen om 22. juli* kan besøkende velge å fordype seg i bilder, video og tekster i våre fordypingsstasjoner. Grafene under viser at tematikken *Demokrati, Utøya* (for engelskspråklige) og *Ungdomsengasjement* er tema som flest har oppsøkt i fordypningsstasjonene i 2022. Dette er en endring fra både 2020 og 2021, da tematikken *Terroristen* og *Utøya* (for norskspråklige) har vært blant de tre oftest valgte tema for fordypning.

Figur 1: Tema valgt i våre fordypningsstasjoner i utstillingen

Artiklene som omhandlet radikalisering og grunner til ekstremisme, er sammen med spørsmål om tilregnelighet og beredskap de mest leste. Disse tekstene har vært de mest leste siden 2020, men vi ser en øking i artikler lest på engelsk. Dette skyldes trolig en øking i turister og grupper fra utlandet til 22. juli-senteret etter periodene med nedstengning.

Figur 2: De ti mest leste artiklene i 2022

Midlertidige utstillinger

Minnering

Den interaktive kunstinstallasjonen *Minnering* er en del av Autopoiesis – folkeminner, et kunstprosjekt av Kadhaproject (Camilla Dahl og Marielle Kalldal) for innsamling av og refleksjon rundt minner og fortellinger om terrorangrepet 22. juli. Målet med kunstinstallasjonen var å invitere besøkende til å ta plass i ringen, reflektere og/eller snakke om hvilke minner de har fra 22. juli og hvordan de forholder seg til 22. juli hvis de selv ikke husker. Utstillingen ble avsluttet med en fasilitert samtale i minneringen. Det ble produsert en podkastserie i forbindelse med utstillingen.

SCAR

Utstillingen *Scar* er en fotoutstilling med bilder fra de to åstedene for terroren 22. juli, tatt av kunstneren Werner Anderson mellom 2016 og 2021. Utstillingen besto av to deler. Den første delen er landskapsbilder fra Utøya, eksponert på infrarød film. Den andre delen består av svart-hvitt-bilder fra regjeringskvartalet, med detaljer fra bombe-bilen. *Scar* inviterer publikum til å reflektere rundt perspektiver, nærhet og avstand, og

hvordan vi som enkeltmennesker og samfunn tar valg om hva vi ser når vi nærmer oss den vanskelige historien. I forbindelse med utstillingen produserte 22. juli-senteret en dokumentar. Den vises som et utstillingselement i senteret, og er tilgjengelig digitalt på nettsidene. *Scar* var også et sentralt element i ett undervisningsopplegg hvor elever fra Brønnøysund videregående skole deltok. I undervisningen ble det gjennomført en samtale mellom kunstneren bak utstillingen og elevene.

Formidling i sosiale medier

22. juli-senteret har aktive kontoer på Facebook og Instagram. Plattformene er en av våre viktigste kanaler for å nå ut til publikum med informasjon om formidlingsopplegg, utstillinger og annen aktivitet. Sosiale medier er også en plattform for formidling om 22. juli og tilgrenset tematikk.

Pr. februar 2023 har vi:

4038 Facebook-følgere

27,2 % er 18-34 år

Rekkevidde for innlegg de siste 90 dager: 33,3 K (antall personer som har sett innhold minst én gang)

Engasjement de siste 90 dager: 13,4 K (antall reaksjoner, kommentarer, delinger, klikk)

1789 Instagram-følgere

60,6 % er 13-34 år

Minneprosjekt

I forbindelse med rettsaken om prøveløslatelse av terroristen vinteren 2022, startet 22. juli-senteret et minneprosjekt på Instagram og Facebook. I lengre tid er det satt en blomst i resepsjonen på fødselsdagene til de 77 som ble drept. I prosjektet postes bilder av blomstene, med en tekst om hvorfor vi må fortsette å minnes. Postene er blant dem senteret får flest reaksjoner på, de blir delt av både berørte og andre, og er også en påminner for de ansatte om kjernen i det vi jobber med. Bildene utgjør også et slags digitalt minnesteid på nett, hvor etterlatte, overlevende og andre, finner sammen og viser solidaritet med hverandre, med minneord, hjerter og lys på vanskelige dager.

Podkast

Podkastserien *Samtaler om 22. juli* ble lansert 10. mars, med målet om å løfte frem kunnskap, minner og meninger om terrorangrepet i regjeringskvartalet og på Utøya i 2011. Podkasten startet med en miniserie bestående av fire episoder, i forbindelsen med kunstinstallasjonen *Minnering*. I november ble det lansert en ny episode av podkasten *Samtaler om 22. juli* som tar for seg undervisning om 22. juli.

Samlingsarbeidet

22. juli-senteret har i løpet av 2022 fortsatt å profesjonalisere samlingsarbeidet. Sammen med en nedsatt faggruppe for samlingsarbeidet i 22. juli-senteret, bestående

av representanter fra Anno – bevaringstjenester, ARKIVET Freds -og menneskerettighets-senter i Kristiansand og Justismuseet i Trondheim, har senteret konkludert med hvilken retning samlingsarbeidet skal få. 22. juli-senteret skal forvalte kulturhistoriske verdier på vegne av samfunnet, men skal samarbeide med andre faginstanser når det kommer til spesialiserte oppgaver som for eksempel magasiner og konservering.

22. juli-senteret har inngått et samarbeid med politiet i Oslo, en videreføring av ansvaret 22. juli-senteret ble gitt da utstillingskuratorene tilbake i 2015 lånte inn gjenstander til utstillingen. 22. juli-senteret har inngått en intensjonsavtale med politiet for å bevare bevismaterialet som er i politiets eie, og dermed inngår dette materialet som en del av senterets samlingsplan.

22. juli-senteret har et tett samarbeid med Arkivverket om å utstille og formidle gjenstander samlet inn etter de spontane minnemarkeringene etter terrorangrepet. I 2022 oppgraderte vi utstillingsmontere slik at gjenstandene bevares så hensiktsmessig som mulig. 22. juli-senteret har anskaffet Primus, som er en digital database for å forvalte gjenstander. Verktøyet danner grunnsteinen i samlingsarbeidet, og er viktig når samlingsarbeidet går over i driftsfasen.

Dokumentasjon og bevaring av personlige historier

Gjennom senterets arbeid med vitneberetninger i formidlingen av 22. juli, har 22. juli-senteret siden 2017 samlet inn og dokumentert personlige historier gjennom tekst, video og annet materiale. For første gang siden før pandemien fikk vi i 2022 endelig anledning til å igjen filme vitner som forteller sine historier fra før, under og etter terroren.

I mars tok senteret imot ni personer, blant dem overlevende og berørte fra både Utøya og regjeringskvartalet, som delte sine fortellinger i studio. I forbindelse med utviklingen av nye nettsider har disse filmene nå en ny plattform for å nå ut til flere, som forhåpentligvis også vil gjøre dem mer tilgjengelige og attraktive som læringsressurser. På nettsidene finnes nå videoer av 34 personers historier, syv av disse er nye dette året. Ytterligere to publiseres vinteren 2023. Til sammen har 22. juli-senteret publisert nesten 24 timer med filmmateriale fra vitners historier.

Filmprosjektet *Historier om de vi mistet*

I arbeidet med åpningen av Teatergata 10 utviklet senteret et nytt tilskudd til utstillingen som bygger på både vitneprosjektets ønske om å løfte frem personlige historier og senterets minnerom. Det har særlig vært et uttrykt savn fra etterlatte, men også fra publikum og skoleelever, å kunne bli kjent med de drepte som de levende menneskene de var før 22. juli. Filmprosjektet *Historier om de vi mistet* er ett svar på et slikt savn. Prosjektet startet opp i 2020 i samarbeid med Utøya AS, og skal dokumentere etterlattes egne fortellinger om ofrenes liv gjennom film.

22. juli-senteret har i 2022 publisert fire nye filmer i prosjektet, som vises i utstillingen og på senterets og Utøyas nettsider. *Historier om de vi mistet* er utviklet i tett dialog med representanter fra de etterlatte og Støttegruppen, men det direkte samarbeidet med hver enkelt familie som deltar, er grunnsteinen i prosjektet.

11. års-markeringen

I anledning 11-årsmarkeringen av terrorangrepet 22. juli 2011, organiserte 22. juli-senteret et kveldsarrangement i Teatergata 10. Arrangementet bestod av to panelsamtaler I den første samtalen delte Miriam Einangshaug og Stian Kogler, overlevende fra Utøya, sine erfaringer og refleksjoner om 22. juli og årene etter. I det andre panelet ble spørsmålet «Hva nå?» sentralt. Nestleder i AUF, Gaute Børstad Skjervø, leder av ekstremismekommisjonen, Cathrine Thorleifsson og samfunnsdebattant og lærer Mohamed Abdi diskuterte hvorfor det er viktig å fortsette å markere 22. juli, og hva som vil prege samtalen om terror i årene som kommer. 36 personer deltok i det todelte arrangementet, som var gratis og åpent for alle. 22. juli-senteret hadde utvidede åpningstider den dagen.

3.5 Mål: 22. juli-senteret skal arbeide for at permanent senter utformes slik at det blir et godt nasjonalt minne- og læringscenter for besøkende

22. juli-senteret har i 2022 vært involvert i byggeprosjektet permanent 22. juli-senter i nytt regjeringskvartal. Den 22. februar 2022 fikk Statsbygg oppdragsbrev for å bygge et permanent 22. juli-senter. Dette markerte starten på samspillsfase 1. Gjennom året har 22. juli-senteret møtt og arbeidet med Team Urbis, Skanska og Statsbygg for å finne løsninger knyttet til teknikk og fastsatte funksjoner. Dette for å kunne sette en målpris og finne avgrensningen og funksjonene som senteret trenger for utstillinger, undervisning, arrangementer, magasinering av gjenstander og møtevirksomhet.

Bevare, tilgjengeliggjøre og formidle synlige spor

22. juli-senteret har ansvaret for at spor etter terrorangrepet skal formidles og tilgjengeliggjøres for publikum. I 2022 ble det lagt planer for nødvendige tiltak for sikring, bygningsstruktur og klimaregulering av vestre paviljong, mellombygget og østre paviljong.

I forbindelse med rehabilitering og bygging av nytt regjeringskvartal, har NIKU (Norsk institutt for kulturminneforskning) kartlagt synlige spor etter terrorangrepet i Høyblokken på oppdrag fra KDD. Sporene i 22. juli-senterets eksisterende lokaler ble identifisert og beskrevet i rapporten «Spor etter 22. juli - kategorisering og vurdering av synlige spor i Høyblokkens første etasje». De foreslåtte tiltakene skal i minst mulig grad begrense eller hindre allmenhetenes tilgang og forståelse av sporene.

Veggutsnitt fra Høyblokken

I prosessen kartla NIKU blant annet synlige skader på et parti av veggen i Høyblokkens første etasje i lokaler som vil være en del av Justis- og beredskapsdepartementets inngangsparti. Etter vurdering av ulike bevaringsstrategier, var Statsbygg og 22. juli-senteret enige om at et større parti betong skal skjæres ut som et veggutsnitt og at sporene skal re-kontekstualiseres og vises i 22. juli-senterets lokaler i Høyblokken.

Gjennom året har Støttegruppen etter 22. juli og AUF fått informasjon om prosessen rundt samspillfase 1. Det ble gjennomført en befaring for Støttegruppen, samt enkelte fagpersoner, for å vise og informere om det overnevnte veggutsnittet før nedskjærings- og flytteprosessen ble igangsatt. Informasjon om permanent senter har vært tema på etterlatte-samlinger og fylkeslagssamlinger i regi av Støttegruppen når 22. juli-senteret har deltatt på disse.

Oppdrag

Demokratilæring på Utøya

Tilbudet er organisert som tredagerssamlinger som foregår både i 22. juli-senteret og på Utøya. Totalt hadde vi 16 gjennomføringer fra mars til november. Til sammen deltok totalt 85 skoler fra hele landet med 315 elever og 100 lærere. I tillegg har vi samarbeidet tett med Det Europeiske Wergelandsenteret og Utøya AS om lærerkurs og kurs for lærerstudenter.

Tabell 7: Deltagere på demokratilæring på Utøya 2022 etter fylke

Fylke	Antall elever	Antall lærere
Agder	11	4
Innlandet	20	6
Møre og Romsdal	3	1
Nordland	6	2
Oslo	19	6
Rogaland	45	14
Troms og Finnmark	25	8
Trøndelag	54	17
Vestfold og Telemark	34	12
Vestlandet	57	17
Viken	47	16
Sum	320	103

Tabellen viser antall elever og lærere etter fylke som har deltatt på undervisningsopplegget demokratilæring på Utøya (DLU) i 2022.

Utrede ansvarsdeling og samarbeid med andre institusjoner

22. juli-senteret har i 2022 opprettet et fagsamarbeid med Anno – bevaringstjenester, ARKIVET Freds- og menneskerettighetscenter i Kristiansand og Justismuseet i Trondheim for å finne organisasjonsform, ansvarsdeling og utforming av samlingsarbeidet i 22. juli-senteret. Faggruppen leverte sin anbefaling i desember 2022. Konklusjonen var at 22. juli-senteret bør ha overordnet ansvar for å bevare kulturhistoriske verdier etter 22. juli, men i samarbeid med etablerte fagmiljø for konservering og bevaring av kulturhistoriske gjenstander. 22. juli-senteret skrev en utredning med samme konklusjon, og som ble overlevert Kunnskapsdepartementet 20. desember 2022.

Oppfølging av tidligere fremlagte strategier og handlingsplaner

22. juli-senterets undervisningsopplegg støtter opp om flere av målene i handlingsplanene som det er referert til i tildelingsbrevet for 2022. Senteret følger særskilt opp det som blir understreket i regjeringens strategi mot hatefulle ytringer; at offentlige myndigheter og undervisningsinstitusjoner har et særlig ansvar for å forebygge hatefulle ytringer.

Senteret jobber aktivt med å skape en arena for dialog, toleranse og bevissthet rundt konsekvensene av hatefulle ytringer. Dette gjør vi blant annet gjennom møter med elevene i undervisning og kontakten med besøkende. Dette året lanserte vi et nytt undervisningsopplegg som tar for seg ulike årsaker til at terrorangrepet 22. juli kunne skje. I undervisningen jobber vi sammen med elevene med å dekonstruere konspirasjonsteorier, og elevene får rom til å reflektere over og begrunne hvilke årsaker de tenker har betydning for terrorangrepet. Dekonstruksjon og diskusjoner om konspirasjonsteorier er dessuten en del av alle undervisningsopplegg ved senteret.

I strategi mot hatefulle ytringer, handlingsplanen mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion og handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, er det spesifisert tiltak som støtter opp under Stopp Hatprat-kampanjen. I dette arbeidet har senteret bidratt i en ekspertgruppe organisert av Stopp Hatprat. Dette arbeidet går også under delmålet «bevisstgjøre og bidra til dialog blant ungdom om hatefulle ytringer» i strategi mot hatefulle ytringer.

Vi støtter opp om nasjonal handlingsplan mot rasisme og diskriminering på grunn av etnisitet og religion, ved å bidra til å skape en historiebevisst forvaltning av minnet om terrorangrepet for skoleverket og allmennheten. Det gjør vi blant annet gjennom undervisning for skoler/grupper, skolekonkurransen og formidling til publikum.

I handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme blir samarbeid med andre institusjoner trukket frem som et av senterets viktige mandat. Dette inkluderer samarbeidet med Det Europeiske Wergelandsenteret om lærer- og lærerstudentkurs, og flere slike kurs ble gjennomført i 2022 med god respons. Handlingsplanen mot diskriminering av og hat mot muslimer 2020-2023 gir også mandatet til å bistå Stiftelsen 10. august med å lage et kompetansesenter, hvor vi har bidratt i kurateringsgruppen og en faglig referansegruppe.

IV Styring og kontroll i virksomheten

2022 var et år hvor 22. juli-senteret normaliserte driften etter pandemien. Senteret kunne opprettholde undervisningen nesten hele året, ta lokalene skikkelig i bruk, og legge til rette for en normal drift. Dette ble dermed det første ordinære driftsåret etter at 22. juli-senteret ble egen virksomhet i 2019.

4.1 Rapportering på de statlige fellesføringene

Bruk av konsulenter

I 2022 brukte 22. juli-senteret konsulenter på etablering av ny nettside. Arbeidet krever omfattende teknisk kompetanse innen flere fagfelt, kompetanse som ikke finnes i senteret. Den gamle tekniske løsningen var utdatert, og måtte endres. Det var viktig at nettsidene ga bedre grunnlag for nettbasert undervisning. Som ledd i etableringen av nye nettsider, har senteret anskaffet en ny elektronisk bookingløsning, til erstatning for mye manuelt arbeid. De nye nettsidene har vært avgjørende for at vi kan utvikle gode digitale løsninger for elever, lærere og besøkende, samt markedsføre dem.

I tillegg har 22. juli-senteret brukt noe juridiske tjenester, samt noe konsulentbruk for bistand til å utarbeide personvernerklæring og for å arbeide med arbeidsmiljøtiltak. Dette er kompetanse som en liten virksomhet ikke kan forutsettes å ha, og som har vært viktig i oppbyggingen av senteret som egen virksomhet.

Lærlinger

22. juli-senteret har ikke nok oppgaver i relevante fag til at det er mulig å ha lærlinger. Statlige virksomheter med mer enn 75 ansatte skal ha lærlinger. I tildelingsbrevet er det satt krav til at alle statlige virksomheter skal knytte seg til et opplæringskontor. OK Stat har bekreftet at 22. juli-senteret ikke er pålagt å ha lærlinger, og at virksomheter som ikke er pålagt å ha lærlinger, ikke trenger å ha tilknytning til et opplæringskontor. Dermed har ikke 22. juli-senteret tilknytning til et opplæringskontor.

Sikkerhet og beredskap

1. Revidert ROS-analyse

22. juli-senteret utarbeidet sin første og hittil siste ROS-analyse i 2020, kort tid etter at senteret ble etablert som egen virksomhet. Områdene som ble identifisert med høyest risiko var postforsendelse eller varer med skadelig stoff, dataangrep rammer senterets nettverk, alvorlig påsatt brann, terror/terrorliknende handling rammer senteret, truende/ustabil oppførsel av besøkende i utstillingen, samt at publikum/ansatt skader seg i lokalene.

Det vil bli utarbeidet ny ROS-analyse som et ledd i arbeidet med etableringen av nytt permanent senter i Høyblokken. Sikkerhetsarbeidet vil bli styrket i løpet av 2023, blant annet skal det settes av mer ressurser til arbeid med sikkerhet før etableringen av det nye senteret.

2. Krise- og beredskapsplanverk

22. juli-senteret er en liten virksomhet, og vi har ingen definerte oppgaver mht. å ivareta samfunnsikkerhet og beredskap i andre virksomheter enn vår egen. Senteret har ikke utarbeidet eget overordnet planverk for sikkerhet og beredskap. Det er utarbeidet styringsdokument for sikkerhet, sikkerhetshåndbok for ansatte og branninstruks. Vi har egne sikkerhetsrutiner for ansatte som jobber i resepsjonen, og rutinebeskrivelser for dette. I tillegg har vi arbeidet med sikkerhet for gjenstander i utstillingen, og utviklet nye rutiner for å styrke denne. Når det gjelder IKT-sikkerhet, er 22. juli-senteret brukere av departementenes IKT-plattform, og våre ansatte følger de pålegg og anbefalingene som DSS gir. Ved truende hendelser setter direktør og sikkerhetsansvarlig krisestab, evt. supplert av andre ansatte avhengig av hva slags hendelse det er snakk om (for eksempel verneombud hvis hendelsen omfatter egne ansatte, eller driftsansvarlig hvis det er snakk om hendelser knyttet til skallsikring osv.).

3. Kriseøvelse

22. juli-senteret har ikke avholdt kriseøvelser. Etter gjenåpningen har vi gjennomført evakueringsøvelser med både fast ansatte og deltidsansatte/tilkallingsvikarer. Senteret har også fått testet brannvarslerne, disse var ikke var montert iht. brannkonseptet. Statsbygg måtte dermed montere nye brannklokker. Vi har også holdt førstehjelpskurs for ansatte i resepsjonen.

Den 25. juni satt 22. juli-senteret krisestab etter skyteepisoden ved London Pub. Krisestaben besto av direktør, verneombud og sikkerhetsansvarlig. Senteret er lokalisert like ved åstedet, utstillingen skulle etter planen være åpen som vanlig den dagen. Det var uklart om hendelsen var en terrorhandling. Politiet ga ingen råd eller påbud mht. om vi kunne holde åpent. Etter dialog med Kunnskapsdepartementet og verneombudet valgte vi å holde åpent, med sikkerhetsorientering for de ansatte i forkant av åpningen og ekstra sikkerhetstiltak i samråd med DSS.

4. Ledelsessystem for informasjonssikkerhet

22. juli-senteret har ikke utviklet et eget ledelsessystem for informasjonssikkerhet. Vi er en liten virksomhet med begrensede ressurser. Mye av vår IKT infrastruktur forvaltes av DSS, og våre ansatte følger de retningslinjer og pålegg som DSS gir.

22. juli-senteret har utviklet eget styringssystem for sikkerhet i 2020, samt en egen informasjonssikkerhetspolicy fra samme år. I tillegg er det utviklet en sikkerhetshåndbok for våre ansatte, som blant annet gir retningslinjer for håndtering av informasjon, bruk av IKT-utstyr, håndtering av passord ol.

Håndtering av covid-19-pandemien

22. juli-senteret evaluerte senterets håndtering av epidemien i 2021. De viktigste læringspunktene var:

- Et godt og nært samarbeid med verneombud og tillitsvalgt, er viktig for å kunne utvikle gode og hensiktsmessige tiltak
- Ansatte må ha tilstrekkelig teknisk utstyr som kan brukes hjemme og kompetanse til å bruke det, dersom virksomheten må stenge i perioder
- Det er viktig å legge til rette for innkjøp av ekstra utstyr dersom perioden med hjemmekontor ser ut til å bli langvarig
- 22. juli-senteret har ikke hatt behov for en konkret pandemiplan, en liten virksomhet skaffer seg lett oversikt over ressursene og hvordan de kan brukes
- Ved nedstengning på grunn av pandemi, må det i perioder brukes mye ressurser på å finne ut av aktuelt regelverk og hvordan det bør praktiseres
- Ved slike kriser bør det fra start lages en logg for de tiltakene som innføres

Tilstand for kjønnslikestilling

22. juli-senteret har to ulike stillingsgrupper: Ansatte i ordinære stillinger har ansvar for undervisning, produksjon av utstillinger, samling, senterets drift osv. I tillegg har 22. juli-senteret utstillingsverter i deltidsstillinger i turnus, samt utstillingsverter (tilkallingsvikarer) som jobber ved behov. Utstillingen er åpen fem timer torsdag – søndag.

I det følgende beskrives de ordinære stillingene, da redegjørelsesplikten ikke omfatter stillinger som utgjør mindre enn 20 timer per uke. 22. juli-senteret er en liten virksomhet. Av hensyn til anonymiteten publiserer vi ikke tall for grupper som utgjør færre enn fem ansatte. Oversikten gjelder fra 1. januar 2023.

Kjønnsbalansen i virksomheten⁵

Tabell 8: Kjønnsfordeling ved 22. juli-senteret

Kjønn	Antall
Kvinner	10
Menn	3
Totalt	13

Av disse er en mann og en kvinne ansatt i vikariater. Alle ansatte i ordinære stillinger arbeider heltid. Ingen ansatte hadde foreldrepermisjon i 2022.

Totalt utgjør gjennomsnittslønnen for kvinner 114,28% av gjennomsnittslønnen for menn.

---

⁵ I tillegg har 22. juli-senteret en kvinne på utlån og en mann på innlån. En mann har ulønnet permisjon.

22. juli-senteret har jobbet aktivt for å rekruttere flere menn, blant annet ved å forsøke å utforme stillingsinnhold og kunngjøringstekster slik at arbeidet fremstår attraktivt for alle søkere. Ved etableringen i 2019 hadde senteret ti kvinner og en mann ansatt i ordinære stillinger. Det er en utfordring at det vanligvis er 70-80 prosent kvinnelige søkere når vi kunngjør ledige stillinger, noe som gjør det ekstra utfordrende å oppnå en jevnere kjønnsbalanse.

Tabell 9: Stillingene i 22. juli-senteret etter kjønn

Stilling	Kvinner	Menn
Direktør	1	0
Seniorrådgiver	7	1
Rådgiver	1	2
Konsulent	1	0
Totalt	10	3

V Vurdering av framtidsutsikter

22. juli-senteret har ingen konkrete måltall for hvor mange elever, lærere og lærerstudenter som skal få undervisning av våre ansatte, eller hvor mange besøkende vi skal ha i utstillingen. I 2022 har vi hatt flere elever i undervisning enn vi hadde i 2019, til tross for begrensningene vi har mht. undervisningskapasiteten i våre nåværende lokaler. For første gang er mer enn halvparten av alle våre besøkende elever, tidligere år har elevene utgjort omtrent 20 prosent av samlet besøkstall.

22. juli-senteret har gode besøkstall, til tross for at det er mer krevende å få besøkende til våre lokaler utenfor regjeringskvartalet. Vi er godt i gang med arbeidet med nytt permanent senter i regjeringskvartalet, hvor arbeidet vil intensiveres i løpet av 2023.

Som nevnt i kapittel II legger vi til grunn at vi har nådd målene som Kunnskapsdepartementet har satt for oss for 2022. De neste årene vil vi arbeide for å møte flere utfordringer som ligger foran oss:

Det er en utfordring å få flere elever utenfor det sentrale østlandsområdet til undervisning i senteret. Reiseveien kan være veldig lang, skolene får vanligvis ikke reisestøtte for å kunne komme, og vi har inntrykk av at tilbudet vårt er lite kjent jo lengre fra Oslo vi kommer. Det er dermed både en utfordring å gjøre tilbudet vårt mer kjent, og å få flere elever til å reise langt for å få undervisning her. Vi skal videreutvikle bruken av vårt bookingsystem for å gi elever fra skoler utenfor det sentrale østlandsområdet forrang til å få undervisning hos oss.

Uansett hvor intensivt vi arbeider med undervisning av elever, så vil vi aldri kunne nå alle elever i Norge. Men indirekte kan vi nå mange elever dersom vi dyktiggjør lærere og lærerstudenter, som skal undervise om utfordrende tematikk i årene som kommer. Vi vil derfor satse på å øke antallet lærerkurs og kurs for lærerstudenter, slik at vi kan bidra til fagfornyelsen ved at lærere og fremtidige lærere får verktøy til bruk i undervisning om vanskelige og utfordrende tema. Vi ønsker å videreutvikle samarbeidet med andre freds- og menneskerettighetssentre for å få til dette, slik at vi sammen kan utvikle gode undervisningstilbud for å løse samfunnsoppdraget vårt. Vi har hittil arrangert lærerkurs i hele landet, noe vi skal fortsette med. Ved å satse på lærerkurs nasjonalt, så når vi også indirekte flere elever utenfor østlandsområdet.

Å videreutvikle vårt digitale tilbud er også et virkemiddel for å kunne nå elever, lærere, lærerstudenter og befolkningen i hele landet. Det digitale tilbudet videreutvikles i 2023.

Som tidligere nevnt vil arbeidet med nytt permanent senter være en helt sentral utfordring i årene fremover. Det er et stort byggeprosjekt, som vil kreve mye av en liten stab i årene som kommer. I tillegg skal vi opprettholde undervisning, utstilling og annen drift i Teatergata 10. Vi vil dermed jobbe mye med god og hensiktsmessig ressursfordeling mellom de ulike oppgavene i årene som kommer. Å utvikle et nytt permanent senter vil ikke bare bety å jobbe med et nytt utstillingskonsept, men vi skal også

videreutvikle vårt undervisningstilbud, arbeide for et godt publikumsmottak og en åpen og inkluderende utstilling hvor også sikkerheten er godt ivaretatt.

Etter opprettelsen som egen virksomhet i 2019 har vi vært gjennom flere år med pandemi, samtidig som vi har etablert nytt midlertidig senter, videreutviklet digitale undervisningsløsninger, utviklet nye undervisningstilbud og utviklet oss som et nasjonalt minne- og læringscenter. Fokus har dermed i særlig grad vært å etablere oss som egen virksomhet og opprettholde undervisningsaktivitetene så godt det har latt seg gjøre.

I slutten av 2022 begynte vi arbeidet med å få en mer systematisk oversikt over hvordan våre utdanningstilbud fungerer, og hvilken effekt de kan ha på læreres undervisning. Vi ønsker både å få mer systematiske tilbakemeldinger på vår egen undervisning, og få et bedre grunnlag for å kunne vurdere i hvilken grad vi når våre mål for undervisningsaktivitetene. Dette er et krevende arbeid som skal intensiveres i 2023.

I begynnelsen av 2023 tiltrådte prosjektleder for prosjekt permanent senter. Dette er en meget sentral ressurs for det videre arbeidet med permanent senter. 22. juli-senteret er en liten virksomhet med få ansatte, og vi skal nå intensivere arbeidet med å bidra inn i et meget stort og komplisert byggeprosjekt. Som brukere skal vi medvirke i diskusjoner om plantegninger, bygningsstruktur, materialvalg, sikkerhetsløsninger og strukturelle løsninger som kan få betydning for driften i det nye senteret. Samtidig skal vi planlegge undervisningsaktiviteter med tre undervisningsrom, planlegge, designe og bygge en ny, permanent utstilling, opprette og bemanne et nytt publikumsmottak osv.

Parallelt med byggeprosjektet skal vi opprettholde daglig drift i våre nåværende lokaler, og gjennomføre undervisningsaktiviteter, dokumentasjonsarbeid, utstillingsaktiviteter, ivareta driftsfunksjonene våre osv. Totaliteten i dette vil innebære at vi trenger mer ressurser for å kunne bygge opp ny aktivitet samtidig som vi ivaretar den nåværende.

Vi ser at vi på noe sikt må styrke staben, både når det gjelder undervisning med større undervisningsarealer, utstillingsaktiviteter osv. Ikke minst er det viktig at senteret satser mer på utadrettet informasjonsarbeid. Med mer kapasitet bør vi i større grad arbeide strategisk for å nå flere elever, lærere og lærerstudenter i hele landet. Dette inkluderer å bli mer aktive på sosiale medier, og arbeide for å øke interessen for våre lærerkurs og lærerstudentkurs. Det er vanskelig med de ressursene vi nå har.

VI Årsregnskap

Legges ved som eget vedlegg.

VII Vedlegg

Supplerende statistikk om undervisningsaktiviteter

Tabellene viser statistikk som belyser arbeidet 22. juli-senteret utfører, hvilke grupper som nås og med hvilken geografisk spredning. Dessuten viser tabell 12 etterspørselen etter undervisning som 22. juli-senteret tilbyr og som virksomheten ikke har kapasitet til å gjennomføre.

Tabell 10: Antall elever i ulike undervisningsopplegg

Type undervisningsopplegg	Antall
Samtalen om 22. juli	42
Fortellinger om 22. juli	25
Min historie	53
Årsaker til terroren 22. juli	2
Fra propaganda til memes	30
Introduksjon og oppsummerende samtale	90
Drop-in	203
Demokratilæring på Utøya	16
Lærerkurs	14
Lærerstudentkurs	3
Eksternt foredrag	1
Vitnesamtale på Utøya	5

Tabellen viser antall gjennomførte opplegg holdt av 22. juli-senter etter type undervisningstilbud i 2022.

Tabell 11: Antall lærer og lærerstudentkurs, sted

Undervisningsopplegg	Fylke	Antall lærere/studenter	Sted
Lærerstudentkurs	Innlandet	9	Høgskolen i Innlandet
Lærerstudentkurs	Møre og Romsdal	16	Høgskolen i Volda
Lærerkurs	Oslo	17	Svenske lærere besøker utstillingen
Lærerstudentkurs	Oslo	28	UiO Lærerstudenter Samfunnsdidaktikk
Lærerstudentkurs	Oslo	25	UiO lærerstudenter
Lærerkurs	Europa	37	Rumenske lærere – EWC
Lærerstudentkurs	Oslo	30	NLA Høgskolen
Lærerstudentkurs	Vestland	28	Lektorstudenter fra UiB med Marie von der Lippe
Lærerkurs	Norge Mix	28	Lærerkurs EWC Utøya 22JS
Lærerkurs	Europa	26	Museumspedagoger på besøk hos Jødisk museum Oslo
Lærerkurs	Europa	9	Center for Analysis of the Radical Right
Lærerstudentkurs	Oslo	30	Forelesning Kulturhistoriestudenter ved UiO
Lærerkursstudentkurs	Norge Mix	33	Lærerstudentkurs EWC Utøya 22JS
Lærerkursstudentkurs	Oslo	34	Lærerstudentkurs UiO m. Silje Førland Erdal
Lærerkurs	Europa	19	EWC med russiske lærere
Lærerstudentkurs	Oslo	21	EWC med russiske lærere
Totalt		390	

Tabellen viser statistikk over arrangerte lærerkurs og lærerstudentkurs av 22. juli-senteret i 2022.

Tabellen viser hvor kurset ble avholdt, antall deltakere og deres tilhørighet etter fylke eller verdensdel.

Antall avviste elever totalt: 9277 i første kvartal og 4020 i andre kvartal = 13297

Tabell 12: Antall avviste grupper etter type gruppe og fylke

Avviste klasser/grupper etter fylke	2022	2021
Oslo	76	65
Viken	78	53
Møre og Romsdal	7	5
Vestland	13	6
Rogaland	9	6
Nordland	10	1
Vestfold og Telemark	20	5
Agder	24	35
Troms og Finnmark	10	-
Innlandet	17	8
Trøndelag	8	4
Uspesifisert/øvrig	3	10
Totalt	275	201

Tabellen viser antall klasser/grupper etter fylkestilhørighet som fikk avvisning på forespørsel om undervisning i 22. juli-senteret sammenlignet med 2021.

Tabell 13: Antall avviste klasser/grupper etter undervisningsopplegg

Avviste klasser/grupper etter undervisningsopplegg	Antall
Samtalen om 22. juli	34
Kort introduksjon med oppsummerende-samtale	78
Min historie: personlige fortellinger fra og om 22. juli	24
Fra propaganda til memes	18
Fortellinger om 22. juli: Historiebevissthet og kildekritikk	19
Verdier på prøve	2
Uspesifisert	97
Drop-In	3
Digital undervisning	1
Totalt	275

Tabellen viser antall avviste forespørsler om undervisning fra klasser/grupper etter ulike undervisningstilbud 22. juli-senteret tilbød i 2022.

Tabell 14: Antall avviste klasser/grupper etter trinn

Avviste klasser/grupper etter trinn	2022	2021
Barneskole	3	3
Ungdomsskole	106	136
VGS	78	44
Folkehøyskole	13	1
Øvrig	57	10
Lærer/lærerstudentkurs	1	-
Ungdomsskole mix	17	-
Total	275	201
Beregnet antall 25 per gruppe	6 875	5 000

Tabellen viser antall avviste forespørsler om undervisning i 22. juli-senteret etter skoletrinn sammenlignet med 2021.

Supplerende statistikk om bruk av nettsidene

Tabell 13: Besøk på gammel nettside etter fylke

Fylke	Antall
Agder	2 589
Innlandet	3 076
Møre og Romsdal	2 074
Nordland	2 104
Oslo	20 368
Rogaland	4 790
Troms og Finnmark	1 804
Trøndelag	4 788
Vestfold og Telemark	3 941
Vestland	5 418
Viken	11 477
Ukjent	7 806
Totalt antall unike besøk	70 235

Tabellen viser antall unike besøk på gammel nettside i 2022 etter fylke.

Totalt antall sidevisninger på «digital undervisningsplattform»: = 6 076 sidevisninger⁶

⁶ Tallet viser unike treff. Tallene viser ikke alle undersidene elever, lærere og andre kan ha blitt sendt rett til via lenke. Dette tallet er derfor ikke representativt.

Eksterne foredrag, øvrig formidling og arrangementer

I løpet av 2022 har ansatte ved 22. juli-senteret bidratt til å arrangere eller bidratt ved flere eksterne arrangementer. Vi prioriterer å delta ved arrangementer arrangert av Støttegruppen eller AUF, dersom de ønsker at vi deltar. Vi prioriterer også workshops, arrangementer eller ved annen formidling i sammenhenger som støtter opp under de målene som er satt for virksomheten. I 2022 har vi bidratt ved følgende eksterne arrangement:

- Støttegruppen: Deltatt ved flere fylkeslagssamlinger
- Vitnesamtaler: Deltatt i tre eksterne workshoper om vitnesamtaler og bidratt i vitnesamtaler ved to eksterne arrangement
- Hatprat: Samling og nettverksbygging mot hatprat, samt workshop på arrangement med Stopp hatprat
- Kunst: Foredrag om publikumsopplevelser, panelsamtale om *Minnering* og åpningsord under avduking om graffiti om 22. juli

Sluttevaluering av Scar

Forord

Denne rapporten inneholder en evaluering av utstillingsprosjektet *Scar*. Prosjektet besto av planlegging, kuratering, monteringsarbeid, promotering, oppfølging og nedrigging av en temporær utstilling i 22. juli-senteret.

Formålet med evalueringen er å identifisere hva som har fungert godt og hva som kunne ha blitt gjort annerledes for en optimalisering av arbeidsmåter og resultat. Sluttevalueringen kan hjelpe oss å reflektere over effektiviteten av organisatoriske rammer og prosesser som ble brukt, for å treffe bedre beslutninger når det gjelder fremtidig planlegging av lignende prosjekter.

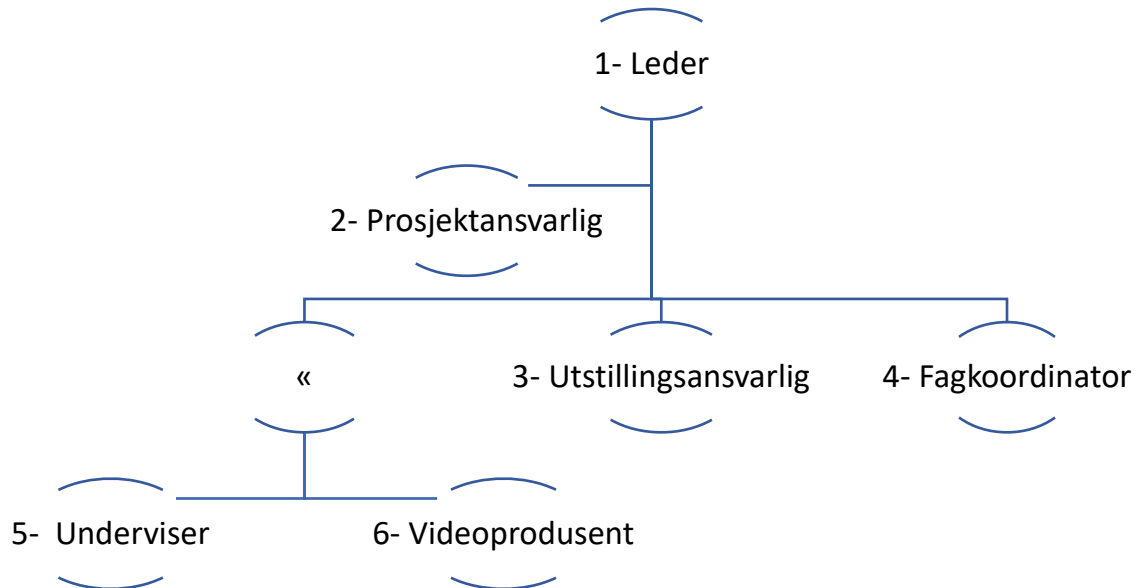
I. Relevans

Prosjektets mål

II Effektivitet, effekt og utbytte

1) Organisering

1- Prosjekteier og pressekontakt.

- 2- Utstillingskonsept, fremdriftsplan, forankring, involvering, interessentanalyse og kommunikasjonsplan, risikoanalyse, budsjettestimering og koordinering av arbeidsgruppen.
- 3- Planleggingsoppgaver, kommunikasjon med kunstneren, prisestimer, anskaffelse og oppfølging av eksterne leverandører, samt utstillingsdesign og tekniske rigg.
- 4- Finjustering av utstillingstekster, og utvikling av promoteringsmateriell.
- 5- Planlegging og gjennomføring av undervisning. Rekruttering av skoleklasser. Utvikling av undervisningsmateriell.
- 6- Videoproduksjon til utstillingen og promotering.

II Effektivitet, effekt og utbytte

2) Kompetanse og kapasitet

Internt	Eksternt
<ul style="list-style-type: none"> • Konseptutvikling • 3D-design • Grafisk design • Videoproduksjon • Pedagogikk • Tekstforfatting • Språkvask • Markedsføring • Teknisk rigg • Belysning (planlegging) 	<ul style="list-style-type: none"> • Oversettelse • Teknisk rigg • Bygging av lettvegg • Maling av vegg • Trykk og foliering

II Effektivitet, effekt og utbytte

3) Fremdriftsplan

- Dokumentaren i tre deler
- Undervisningsopplegg
- Undervisningsmateriell
- Videoopptak av utstillingen
- Fotopodden om Scar

28.06.22	Digital presentasjon av prosjektet og utstillingselementer for Støttegruppen
13.07.22	Forhåndsvisning for berørte
14.07.22	Utstillingsåpning [ca. 90]
18.08.22	Omvisning for styret i Støttegruppen
25.08.22	Innlegg om <i>Scar</i> ifm. seminarrekke «Utstillingsopplevelsen», Historisk museum.
11.02.23	Omvisning for Leicas ansatte og kunder [20]
25.02.23	Omvisning [ca. 20]
26.02.23	Omvisning [11]

6653 Antall elever som opplevde Scar i 22. juli-senteret

7521 Antall drop-in-besøkende i 2022 som opplevde Scar

1009 Antall drop-in-besøkende i 2023 som opplevde Scar

15183 Besøkende opplevde Scar i 22. juli-senteret

II Effektivitet, effekt og utbytte

Kostnadsestimatene viste seg å være ganske riktige uten store behov for oppdatering av budsjettinnholdet. Noen av kostnadsdrivere, som teknisk utstyr, har mulighet for gjenbruk og kan dermed ses som en investering for fremtidige utstillinger og formidling.

II Effektivitet, effekt og utbytte

6) Oppfølging

Noen uker etter utstillingsåpning ble det gjort en mellomevaluering. Noen justeringer i enkelte utstillingselementer ble forslått for å forbedre publikumsopplevelsen. Endringene ble raskt gjennomført.

- Nye hodetelefoner og en ny informasjonsplakett ble satt på plass.
- Det ble gjort justering på belysningen – innstilling i taklyset på torget og i 2. etg.
- Grafisk differensiering av brosjyrer på norsk og engelsk.

III Samlet vurdering

Konklusjoner

- Planleggingsfasen av utstillingen startet under pandemien uten at det ble en hinder for å sikre at alle deler av prosjektet ble gjennomført på en god måte.
- Det er ingen tvil om at *Scar* var en interessevekkende utstilling, basert på engasjementet i de ulike aktivitetene, tilbakemeldingene fra besøkende og utstillingsvertene, samt direkte observasjon.
- Det har vært et mål å holde samtalen om 22. juli levende også etter 10 årsmarkering – prosjektet lyktes med det.
- Erfaringen med å produsere denne utstillingen kan overføres til fremtidige prosjekter.
- Oversikt over allokering av oppgaver beviser at mange av dem kan utføres internt.
- Den tverrfaglige kompetansen i arbeidsgruppen bidro til gode og effektive arbeidsprosesser.
- Det var god kommunikasjon mellom arbeidsgruppen, kunstneren og eksterne leverandører.
- Forankring hos ledelse var tilstrekkelig.
- Involvering av interessenter, særlig Støttegruppen ble tatt på alvor.
- Flere produkter med langvarige brukspotensial eller mulighet for gjenbruk resulterte av prosjektet. Disse kan dermed ses som en investering for fremtidige utstillinger og formidling, så vel som et bidrag for å nå FNs bærekraftsmål.
- Kostnadsestimatene viste seg å være ganske riktige uten store behov for oppdatering av budsjettinnholdet.
- Mediepakken fungerte veldig bra. Den bidro til bredere promotering av utstillingsåpning, og til at senteret trappet opp dets synlighet i juni 2022. Dette hadde trolig en påvirkning for det økte publikumsbesøket i markeringsmåneden (juli) og fellesferien. Det bidro også til at 22JS ble nevnt ifm. markering av 22. juli 2011 i flere aviser og nettsider, uten proaktiv promotering til spesifikt den dagen.
- At direkte berørte besøkte 22. juli-senteret for første gang i anledning av utstillingen *Scar*, anser vi som en viktig oppnåelse.
- **Forbedringspotensial:**
  - Det hadde vært ønskelig med barnefamilieaktiviteter og flere arrangementer rundt *Scar*, noe som var umulig grunnet begrenset ressurser hos 22JS.
  - Et samarbeid med Utøya AS ifm. dette prosjektet, ble ikke konkretisert av grunner som er utenfor 22JSs kontroll. Intensivering av kontakten mellom 22JS og Utøya AS kan likevel bidra til å forsterke muligheter for fremtidig samarbeid.

Oslo
Mars, 2023

